

TÜRKİYE KÜTÜPHANELERİ ÖRGÜTÜ

İbrahim KARAER

Örgütlenme Gerekli mi?

Çağımızda örgütlenme gereği, her alanda kendini göstermiş ve hızlı bir biçimde gerçekleşmiştir. Basılı, yazılı ve çoğaltılmış kütüphane materyallerinin süratle gelişmesi, kütüphanelerin de örgütlenmesini gerektirmiştir. Bu örgütlenme sayesinde bilgiye en kısa zamanda ve en doğru biçimde ulaşmak mümkün olmuştur. Üzülerek belirtmek gerekir ki, ülkemiz çeşitli alanlarda olduğu gibi kütüphanecilik alanında da tam olarak örgütlenmeyi gerçekleştirememiştir. Tek elden yönetilmeyen Üniversite ve Araştırma Kütüphaneleri, Okul Kütüphaneleri, Resmî Kuruluş Kütüphaneleri, Özel Kütüphaneler yanında, bir merkezden yönetilen Halk ve Çocuk Kütüphaneleri ile Milli Kütüphanemizin yeniden örgütlenmesi zorunludur.

Birinci, İkinci ve Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânlarında kütüphanelerimiz için geçerli olabilecek hedefler tesbit edilmemiştir. Kalkınma plânlarında kütüphanelerimizin örgütleniş biçiminin açıkça ortaya konulamayışı, bu konudaki çalışmalarını kısırlaştırmıştır. Onbeş yılda ..... kadar kütüphane binasının yapımı kütüphanecilik meselelerimizi çözümlenmemiş, tersine gelişen çağdaş teknolojinin karşısında kütüphanelerimiz toplumda etkinliğini yitirmiştir. Kütüphanelerimize güç kazandıracak yeni bir plânlı çalışma dönemine geçilmesi, artık kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu dönemde bina, bütçe, personel ve koleksiyon konuları tek tek ele alınmalı, belirli standartlar ortaya konmalıdır. Bir yandan kütüphanelerin yurt çapında dengeli bir biçimde yayılmasına çalışılmalı, öte yandan yaygınlaşan kütüphaneleri, Türk toplumuna çağdaş anlayışa uygun bir kütüphane hizmeti verebilecek sistem içine oturtmalıdır.

«Türkiye kütüphane kaynaklarını herkesin yararlanabileceği bir sisteme sokabilmek amacı ile kütüphaneci yetiştirme yöntemi-miz, yapılarımız, kütüphane bütçeleri, kitap koleksiyonları ve okuyucular üzerine ayrı ayrı derinliğine araştırmalar yapmak zorundayız. Bunun için de milli seviyede, belki de Kütüphaneler Genel Müdürlüğü içinde Devlet Plânlama Dairesi ile işbirliğini sağlayarak bir —Kütüphaneler Danışma Kurulu— na, milli seviyede bir kütüphaneler kanunu tasarısı hazırlama yetki ve görevi verilmeli ve bu

kanun ivedilikle yüce meclislerden geçirilmelidir. Bu kanunla, Türkiye kütüphaneleri araştırma verilerinin sonucu ortaya çıkacak belirli bir kütüphane sistemini ortaya koymalı, işbirliği her çeşit kütüphanemiz için kanunla geçerli bir hale sokulmalıdır.» (1)

Prof. Dr. Osman Ersoy'un beş yıl öncesi önerdiği; kütüphanecilik eğitimi, yapılar, kütüphane bütçeleri, kitap koleksiyonları ve okuyucular üzerine ayrı ayrı derinliğine araştırmalar yapıldığını, yapılabildiğini sanmıyoruz. Bu konuda yapılan, sınırlı çalışmalara yetkili kuruluşlarca sahip çıkılmadığı acı bir gerçektir. Yetkililerin bu tür çalışmaları gecikmeden başlatmasını öneriyoruz. Kütüphaneler Danışma Kurulu'nun halâ oluşturulamamış olması ve kütüphaneler kanununun sürüncemede kalması, Türk kütüphaneciliğinin sahipsizliğine neden olmuştur. Bu nedendir ki, kütüphanelerimizin sorunları üst düzeyde ele alınamamış, gündelik işler arasında düşünölmüştür. Çağdaş kütüphanecilik anlayışına ters düşen uygulamalar, kütüphanelerimizi adeta cüceleştirmiştir.

«..... kütüphanecilikte memleket çapında teşkilatlanacak ve teçhizatlanacak imkânlar yaratılmalı ve bunun için de, Bakanlıkça ve Hükümetçe, kısa zamanlara dayalı, ihatalı programlar ve plânlar hazırlanmalı; bunlar da Parlamento tarafından geniş anlayışla karşılanıp ona göre hazırlanmalıdır. İtiraf etmek lâzımdır ki, bu konuda bugüne kadar ki tatbikat, plânlı olmaktan ziyade, tesadüfidir. Ve çok sınırlı imkânlara dayanmaktadır.» (2)

Sayın Kültür Bakanlığı Müsteşarı Prof. Dr. Emin Bilgiç, Türk kütüphaneciliğine gerçekçi bir teşhis koymuş, yetkili kuruluşlarca yapılması gereken çalışmalara işaret etmiştir. Kütüphanecilerin bilgili, yetenekli, mesleklerinin hizmetinde topluma en iyi hizmet verme şuurunda olarak yetişmeleri; kütüphane hizmeti vermeye elverişli binaların yapımı, toplum istek ve ihtiyaçlarına cevap veren koleksiyonların sağlanması, bunların yararlanmaya sunulmasındaki yeni tekniklerin ölkemiz şartlarına uygun olarak geliştirilmesi; kütüphanelerimize ayrılan ödeneklerin son kuruşuna kadar değerlendirilmesi; toplumda çok okuyan, kütüphanelerden yararlanmasını bilen ve her zaman kütüphanelere başvurma gereğini duyan bireylerin yetiştirilmesi; Türkiye kütüphanelerinde tavizsiz uygulanacak olan bir sistemin varlığına bağlıdır. Bu sistemin kurulması, üniver-

(1) Prof. Dr. Osman Ersoy. «Merkeziyetçi ve ve merkeziyetçi olmayan ölkelerde kütüphane.» Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, XXI (1) 1972, 20. s.

(2) Prof. Dr. Emin Bilgiç. «Kültür politikası üzerine düşünceler.» Milli Kültür Aylık Dergi, I (4) 1977, 5. s.

sitelerimizdeki kütüphanecilik bölümleri —mesleki dernekler— ve genel müdürlükler arasında ortaklaşa bir çalışmayı gerektirmektedir. Ülkemiz şartlarına uygun bir kütüphane sisteminin oluşturulmasında, kütüphanecilik mesleğine gönül vermiş kütüphanecilerin katkısı büyük olacaktır.

Nasıl Bir Örgütlenme?

Belli türdeki kütüphanelerin —özellikle halk kütüphanelerinin— nasıl örgütlenebileceği sorusu, bugüne kadar yapılan çalışmaların azlığı, yetkili kişilerin ilgisizliği, Türkiye kütüphanelerinde iyi bir örgütlenmeyi geciktirmiştir. «Kütüphanelerin örgütlenmesi işi, her milletin kendi ihtiyaçlarına uydurulmalıdır. Yalnız büyük şehirlerde değil, kitaptan yoksun geniş kırsal bölgelerinde de, her okulun ve her topluluğun, yetkili bir bütçeye sahip bir kütüphanesi bulunmalıdır. Kütüphaneler, yüksek öğretimin olduğu kadar, uzman kişilerin ihtiyaçlarının karşılanmasında da değerli hizmetler görürler. Milli planda kurulacak ve çalıştırılacak bir kütüphaneler ağı ve örgütü ile, herkese kitaba erişme imkânı sağlanmalıdır.» (3) UNESCO'nun kitap yılı dolayısıyla yayınladığı kitap yasasının VII. maddesinde belirtildiği gibi kurulacak örgütün bütünü kapsamaması gerekmektedir. Bir yanda halk ve çocuk kütüphaneleri aracılığı ile en küçük yerleşim merkezlerine kadar hizmet ulaştırılırken, öte yanda üniversite kütüphaneleri aracılığı ile yüksek öğrenimdeki öğrenci ve araştırmacı kitlesine ulaşılabilenmelidir. Yine okul kütüphaneleri aracılığı ile ilk ve orta dereceli okul öğrencilerine okuma sevgisi aşılanırken, resmi kuruluş kütüphaneleri ve özel kütüphaneler aracılığı ile uzman kişilerin ihtiyaçları karşılanmalıdır. Bütün bunların ötesinde, Milli Kütüphane aracılığı ile yurt içi ve yurt dışı kütüphanelerarası ödünç verme hizmetleri, bibliyografya çalışmaları vb. en iyi biçimde gerçekleştirilmelidir.

Bugünkü uygulamada, Halk ve Çocuk Kütüphanelerinin yönetiminden Kütüphaneler Genel Müdürlüğü, Milli Kütüphanenin yönetiminden Milli Kütüphane Genel Müdürlüğü sorumludur. Üniversite Kütüphaneleri, Okul Kütüphaneleri, Resmî Kuruluş Kütüphaneleri, Özel Kütüphaneler ve Dokümantasyon - Enformasyon Merkezlerinin yönetiminden ilgili kuruluşların yöneticileri sorumludur. Bu tür kütüphanelerin yönetiminin üst düzeyde ele alınmayışi büyük problemler yaratmaktadır. Kütüphaneler Genel Müdürlüğüne bağlı

(3) Dr. Necmettin Sefercioğlu. «VI. Kurultayı açış konuşması.» TKDB. XXI (3) 1972, 189. s. (UNESCO'nun Kitap Yasası, VII. Mad.)

kütüphane türlerinin kısıtlı oluşu (Halk ve Çocuk Kütüphaneleri) Milli Kütüphane'nin ayrı bir genel müdürlük olarak düşünülmesi, Türkiye kütüphanelerini bir örgüt içine oturtmayı zorlaştırmaktadır.

Kütüphanecilikte memleket çapında teşkilâtlanacak ve teçhizatlanacak imkânlar yaratılmasını ve bunun için de Bakanlıkça ve Hükümetçe kısa zamanlara dayalı, ihâtalı programlar ve plânlar hazırlanmasını, bunların da Parlamento tarafından geniş anlayışla karşılanmasını öneren, Sayın Kültür Bakanlığı Müsteşarı Prof. Dr. Emin Bilgiç, kütüphanecilik çevresine beklenen uyarısını yapmış, Türkiye kütüphanelerinin örgütlenmesine devletin sahip çıkması gerektiğini, yetkili bir kişi olarak ortaya koymuştur. Bu olumlu çabanın sessizlikle geçirilmesi kütüphaneciliğimizi geriletecektir. Yetkili kişilerin bu konudaki görüşlerinin ne olduğunu bilemeyiz. Ama bize göre; Milli Kütüphane, Üniversite Kütüphaneleri, Halk ve Çocuk Kütüphaneleri, Okul Kütüphaneleri, Resmî Kuruluş Kütüphaneleri ve Özel Kütüphaneleri içine alan milli plânda kurulacak ve çalıştırılacak bir kütüphaneler örgütü kurulmalıdır.

Söz konusu örgütün nasıl kurulabileceği sorusuna gelince: Yeni bir kanun çıkarılarak Milli Kütüphane Başbakanlığa bağlanmalı, örgütün işleyişinden sorumlu hale getirilmelidir. Bugünkü haliyle bütünüyle yetersiz olan Milli Kütüphane; yetişmiş personel, bütçe, yapı ve teknik malzeme yönünden desteklenerek kütüphanecilik biliminin teori ve uygulama alanlarında çalışmalar yapan bir KÜTÜPHANECİLİK MERKEZİ olarak örgütlenmelidir. Milli Kütüphane bünyesinde; Üniversite Kütüphaneleri Koordinasyon Şubesi, Halk ve Çocuk Kütüphaneleri Koordinasyon Şubesi, Okul Kütüphaneleri Koordinasyon Şubesi, Resmî Kuruluş Kütüphaneleri Koordinasyon Şubesi ve Özel Kütüphaneler Koordinasyon Şubesi oluşturulmalıdır. Söz konusu koordinasyon şubeleri, ilgili kütüphane türlerinin karşılaştıkları mesleki meselelerin hallinde danışma niteliğinde bir ünite olmalıdır. Bu ünitelerde yetişmiş uzman kütüphaneciler görevlendirilmeli, iyi bir çalışma ortamı sağlanmalıdır.

Aynı türdeki kütüphanelerin, Milli Kütüphane içinde oluşturulacak koordinasyon şubeleri ile işbirliği halinde çalışmalarını kütüphanelerimizi başıboşluktan kurtaracaktır. Toplumda kütüphanelerimize ve kütüphanecilik mesleğine saygınlık kazandıracaktır.

Ayrıca Milli Kütüphane Genel Müdürlüğüne bağlı olarak; Eğitim ve Personel Dairesi Başkanlığı, Bütçe ve Plânlama Dairesi Başkanlığı, Yapılar Dairesi Başkanlığı, Kütüphane Malzemesi ve Kütüphane Mobilyaları Dairesi Başkanlığı, Teknik Hizmetler Dairesi

Başkanlığı kurulmalıdır. Daire başkanlıklarının kuruluş ve işleyişi, milli ve milletlerarası düzeyde mesleki çalışmaları yürütebilecek güçte olmalıdır.

Kütüphaneler Danışma Kurulu :

Milli Kütüphane Genel Müdürü başkanlığında çeşitli bilim dallarını ve çeşitli kütüphane türlerini temsilen, uzman kişilerden oluşan «Kütüphaneler Danışma Kurulu» oluşturulmalıdır. Bu kurul: Türkiye gerçekleri ve kütüphaneciliğimizin durumu, çağdaş kütüphanecilikteki gelişmelerin ülkemizde uygulanması, kütüphanelerin yaygınlaştırılması, kütüphanecilerin yetiştirilmesi, maddi kaynaklar, kütüphanecilik yasalarının hazırlanması yetkili kurullarca yasallaştırılması, yayın hayatımız, kütüphane hizmetlerinde verimliliğin artırılması, okuyucuların eğitilmesi gibi benzeri meselelere nasıl çözüm bulunabileceği ve nasıl bir yol izlenmesi gerektiği hakkında çalışmalar yapmalıdır. Söz konusu kurulun yaptığı çalışmalar değerlendirilmeli, yetkili makamlarca en kısa zamanda uygulamaya konulmalıdır.

Sonuç :

Türk kültür hayatını, bilimsel haberleşmeyi bütünüyle etkileyecek kütüphaneler örgütünün gerçekleşmesi, bir takım yasal dayanakları gerektirecektir. Kütüphaneler örgütünün ülke, çapında yasallaştırılması, kütüphanecilik mesleğini, saygınlaştıracaktır. Teknik malzemenin kullanımında, kataloglama kuralları ve sınıflama sistemlerinde birliğe ulaşmada, kütüphanelerarası işbirliğinin yaygınlaştırılmasında, kütüphanecilerin eğitiminde, kütüphane hizmetlerinde verimliliğin artırılmasında, işgücü ve maddi kaynakların değerlendirilmesinde, plânlı bir çalışmanın gerçekleştirilmesinde, söz konusu örgütlenmenin büyük yararı olacaktır.